

RP 154/2001 rd

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om kompetenscentrumverksamhet inom det sociala området och till lag om upphävande av 52 § socialvårdslagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det stiftas en lag om kompetenscentrumverksamhet inom det sociala området. Avsikten med kompetenscentrumverksamheten är att skapa och upprätthålla en regional samarbetsstruktur som täcker hela landet i syfte att främja baskompetensen och specialkompetensen inom det sociala området samt säkerställa sådan service och sådana specialisttjänster som kräver specialkompetens och som förutsätter samarbete inom det sociala området på regional nivå. Enligt förslaget skall kompetenscentrumen inom det sociala området ansvara för kompetenscentrumverksamheten och deras verksamhetsområden skall omfatta alla kommuner.

Genom lagen regleras målen och de allmänna grunderna för den kompetenscentrumverksamhet som redan fungerar inom det sociala området och det statsunderstöd som riktas till verksamheten, samt preciseras och stabiliseras den pågående kompetenscentrumverksamheten och ställningen och uppgifterna för de kompetenscentrum som håller på att bildas. Samtidigt föreslås att 52 § socialvårdslagen skall upphävas såsom obehövlig.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2002 och avses bli behandlad i samband med den.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2002.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	2
ALLMÄN MOTIVERING.....	3
1. Inledning.....	3
2. Nuläge	4
3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen.....	7
4. Propositionens verkningar	10
4.1. Ekonomiska verkningar	10
4.2. Verkningar i fråga om organisation och personal.....	11
4.3. Verkningar för olika medborgargrupperns ställning.....	11
5. Beredningen av propositionen	12
5.1. Beredningen under 1990-talet.....	12
5.2. Beredningen utgående från de förslag som utarbetades av arbetsgruppen för undervisningssocialcentralerna	12
5.3. Remissutlåtanden.....	13
6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll	13
DETALJMOTIVERING.....	14
1. Lagförslag.....	14
1.1. Lag om kompetenscentrumverksamhet inom det sociala området.....	14
1.2. Socialvårdslag	21
2. Närmare bestämmelser och föreskrifter.....	22
3. Ikraftträdande.....	22
LAGFÖRSLAGEN.....	23
Lag om kompetenscentrumverksamhet inom det sociala området.....	23
Lag om upphävande av 52 § socialvårdslagen.....	26
BILAGA.....	27
PARALLELLTEXT	27
Lag om upphävande av 52 § socialvårdslagen.....	27

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Det splittrade och slumpmässiga regionala samarbetet inom det sociala området mellan kommunerna har ansetts utgöra ett betydande hinder för den allmänna utvecklingen och för säkerställandet av tjänster av god kvalitet inom det sociala området. Ett samarbete är nödvändigt bl.a. för anordnandet av specialservice inom socialvården. Det krävande arbete som behövs inom det sociala området för att säkerställa välfärdstjänsterna och den sociala välfärden förutsätter att forskning och utveckling och utbildningen är välorganiserad och har ett nära samband med det praktiska arbetet.

I Finland är det enda riksomfattande nätverket för ett samarbete mellan kommunerna på regional nivå de specialomsorgsdistrikt som har utvecklats för behoven inom omsorgen om utvecklingsstörda och som baserar sig på samkommuner. Specialomsorgsdistriktens uppgiftsområde har inte utvidgats i större utsträckning och några andra behov av samarbete mellan kommunerna har inte kanaliserats till specialomsorgsdistrikten. Inom det sociala området har samkommuner snarare upplösts och samarbetet mellan kommunerna har avtagit allt mer under 1990-talet.

Situationen inom det sociala området avviker i hög grad från situationen inom hälso- och sjukvården, där det för ordnandet av specialservice och annat samarbete mellan kommunerna finns ett täckande nätverk som består av samkommunerna för specialiserad sjukvård. Universitetscentralsjukhusverksamheten har en lång tradition av samarbete inom forskning och utveckling och utbildning. En vidareutveckling av det regionala samarbetet är en aktuell fråga också inom hälso- och sjukvården. Samarbetet och arbetsfördelningen mellan primärvården och den specialiserade sjukvården har också varit föremål för ett intensivt utrednings- och utvecklingsarbete.

Inom det sociala området har man försökt stärka samarbetet mellan å ena sidan forskning och utveckling och utbildning och å andra sidan det praktiska arbetet genom de undervisningssocialcentraler som inrättades

på 1980-talet. Undervisningssocialcentralverksamheten har genomförts som ett samarbete mellan universitet med undervisning i socialt arbete och i första hand med kommunerna där socialcentralerna är belägna och kommunerna i deras närmaste omgivning. Samarbetet har gällt gemensamma forskningsprojekt och den arbetspraktik som ingår i utbildningen. Detta samarbete mellan forskning och utbildning och praktiskt arbete har dock varit mycket begränsat, och närmast och enbart gällt verksamhet som anknyter till socialt arbete och forskning och undervisning i socialt arbete.

Avsikten är att den kompetenscentrumverksamhet inom det sociala området som nu pågår skall vara regionalt heltäckande, så att alla kommuner i landet kan delta i verksamheten. Avsikten är också att verksamheten skall täcka mer än socialt arbete, d.v.s. hela det sociala området med förskolepedagogik, som det viktigaste nya området. I den nätverksbaserade kompetenscentrumverksamheten deltar också i större omfattning än tidigare alla aktörer på regional nivå som är av betydelse för det sociala området. Utöver kommunerna och universiteten är dessa aktörer yrkeshögskolorna och övriga läroanstalter i branschen, organisationer inom det sociala området, företag, förbund på landskapsnivå, länsstyrelser och vissa andra inrättningar.

Avsikten är att kompetenscentrumverksamheten i jämförelse med undervisningssocialcentralerna skall ha betydligt mer omfattande uppgifter så att samarbetsnätverkets främsta uppgift, utöver uppgiften att bygga upp ett samarbetsförhållande mellan forsknings- och utbildningsverksamheten och det praktiska arbetet, skall vara att fungera som en permanent struktur som skapar möjligheter för och genomför ett regionalt samarbete mellan kommunerna som är nödvändigt bl.a. för att säkerställa utvecklandet av och tillgången på specialservice och specialisttjänster.

Den nätverkslika samarbetsmodellen som engagerar många nya aktörer och omfattar allt fler uppgifter har utvecklats i olika delar av landet sedan slutet av 1990-talet. På riksnivå har utvecklingen stötts och främjats bl.a.

genom projektet nätverk för specialservice. Projektet har förts framåt, förutom av en ledningsgrupp på riksnivå, av tolv regionala ledningsgrupper. Utvecklingen har dock varit mycket ojämn i de olika regionerna och i hög grad baserat sig på tidsbundna projekt eller utvecklingsprojekt. Man har börjat bygga upp en kompetenscentrumverksamheten inom det sociala området genom att i arbetsgrupper som tillsatts av social- och hälsovårdsministeriet inrätta ett nära samarbete mellan regionala projekt och aktörer och centralförvaltning. Avsikten är att med hjälp av detta samarbete och bestämmelserna i den lag som nu föreslås säkerställa att verksamheten täcker hela landet och att det finns tillräckligt enhetliga verksamhetsmöjligheter i de olika regionerna. Utgående från regeringsprogrammet har flera regionala utvecklingsprogram som gäller social- och hälsovården samt annan service som produceras av den offentliga förvaltningen inletts bl.a. för att främja det regionala samarbetet. Också i det mål- och verksamhetsprogram för social- och hälsovården som fastställts för innevarande regeringsperiod betonas en utökning och förbättring av det regionala samarbetet inom det sociala området. Avsikten är att kompetenscentrumverksamheten inom det sociala området genom att skapa bestående strukturer för regionalt samarbete på ett betydande sätt skall främja uppnåendet av de uppställda målen.

2. Nuläge

Ett heltäckande nätverk för beredningen av kompetenscentrumverksamheten har utformats 1999—2001 som ett resultat av ett samarbete mellan de regionala aktörerna (kommuner, samkommuner, läroanstalter, förbund på landskapsnivå, länsstyrelser, organisationer, företag och andra aktörer inom området för social- och hälsovården) och det samarbete som har samordnats av social- och hälsovårdsministeriet. I dag tycks den lämpligaste formen för det regionala samarbetet vara ett nätverkslikt, administrativt okomplicerat, öppet samarbete mellan flera olika parter som utgår från regionala behov och till stor del bygger på redan existerande samarbetsförhållanden. Att svara på befolkningens

snabbt föränderliga och allt mer krävande behov förutsätter ett allt tydligare regionalt ansvarstagande, permanenta stödstrukturer och samarbetsformer för att kompetensen inom socialvården skall kunna utvecklas.

Också universiteten, högskolorna och de övriga läroanstalterna tycks i högre grad än tidigare ha beredskap för samarbete och ansvarstagande på regional nivå. För att stärka kunskapsbasen inom det sociala området har hela utbildningssystemet förnyats för att bättre svara mot efterfrågan i arbetslivet. Universiteten och yrkeshögskolorna bildar tillsammans ett heltäckande nät av högskolor som stöder utvecklandet av regional verksamhet. De viktigaste reformerna är den grundutbildning för socialvårdspersonal som leder till magisterexamen och specialiseringsutbildningen inom området för socialt arbete som leder till licentiatexamen, socionomutbildning samt en omfattande grundexamen på andra stadiet inom området social- och hälsovård.

Utgångspunkterna för utvecklandet av det regionala samarbetet inom det sociala området avviker i hög grad från hälso- och sjukvårdens motsvarande utgångspunkter. Av den anledningen har det ansetts vara motiverat att behoven inom det sociala området skall vara den uttryckliga utgångspunkten när man börjar utveckla systemet, men att man samtidigt skall utveckla nya verksamhetsformer i öppet samarbete med aktörerna inom hälso- och sjukvården. För närvarande försvaras ett samarbete mellan det sociala området och hälso- och sjukvården på regional nivå av att det sociala området till stor del saknar sådana regionala strukturer som skulle bilda en naturlig ram för ett regionalt samarbete med hälso- och sjukvårdens organisationer. Genom att det skapas strukturer som möjliggör ett ansvarstagande på regional nivå också inom det sociala området, förbättras samtidigt möjligheterna till samarbete med hälso- och sjukvården. Det regionala samarbetet inom social- och hälsovården tycks inte kunna genomföras inom ramen för en likadan regionindelning. Det är dock viktigt för samarbetet att det också inom det sociala området bildas en struktur för regionalt samarbete som täcker hela landet.

Det centrala målet för utvecklandet av

kompetenscentrumverksamheten inom det sociala området har varit att skapa en fungerande och permanent samarbetsstruktur mellan forskning och undervisning å ena sidan och det praktiska arbetet å andra sidan. T.ex. i jämförelse med undervisningssocialcentralernas verksamhet på 1990-talet har man medvetet velat överföra tyngdpunkten och ansvaret för verksamheten från den universitetsbetonade modellen till det praktiska arbetet, d.v.s. kommunerna. Kompetenscentrumverksamheten utgår från kommunernas behov. Avsikten har varit att det i första hand är kommunerna som skall stå för bildandet av kompetenscentrumen. Största delen av planeringen av verksamheten och inrättandet av kompetenscentrum har också organiserats i anslutning till kommunerna eller verksamhet som upprätthålls av kommunerna. Avsikten är att den fasta personal som anställs när verksamheten stabiliseras skall placeras möjligast nära det praktiska arbete som den också i första hand skall tjäna. Redan i det skede då de bildades har en del av kompetenscentrumen börjat utveckla särskilda enheter för forskning och utveckling i anslutning till de nuvarande socialvårdsenheterna som ägnar sig åt forskning och utveckling på basis av de behov som framkommer i klientarbetet och åt utvecklande av nya metoder för det praktiska klientarbetet.

De parter som bildar kompetenscentrum kan utöver kommuner och samkommuner kan vara universitet, yrkeshögskolor och andra läroanstalter i branschen, förbund på landskapsnivå, länsstyrelser, organisationer, företag och andra aktörer inom området social- och hälsovård.

Avsikten är att ett kompetenscentrum skall vara ett öppet nätverk som utgår från de regionala behoven, att administration skall vara så okomplicerad som möjligt, och att alla samarbetsparter i nätverket skall bevara sin administrativa självständighet. Alla parter som ingår i nätverket deltar endast i de verksamheter som de själv bestämmer att de skall delta i och med en sådan insats som de själva anser är nödvändig. De olika regionala aktörerna kan också i enlighet med sina behov och resurser i varierande omfattning delta i kompetenscentrumets verksamhet. I överensstämmelse med det nätverkslika samarbetets

natur skall alla som ansluter sig till verksamheten bidra med sin särskilda insats och verksamheten skall också vara av nytta för dem själva, för att det skall vara motiverat att delta i samarbetet.

I enlighet med de förslag som gavs av den undervisningssocialcentral-arbetsgrupp som tillsattes av social- och hälsovårdsministeriet bildades verksamhetsområden för åtta regionala kompetenscentrum och ett verksamhetsområde för ett svenskspråkigt kompetenscentrum. Under det innevarande året har beredningen av kompetenscentrumverksamheten haft som mål att det före ingången av år 2002 bildas åtta regionala och ett svenskspråkigt kompetenscentrum.

Social- och hälsovårdsministeriet har 2001 anvisat ca 5 miljoner mark för beredningen av kompetenscentrumverksamheten. Dessutom har de regionala aktörerna själva ordnat projektfinansiering och kommunfinansiering för ca 20 miljoner mark. De regionala aktörerna har under 2001 anställt ca 40 personer för beredningen och planeringen av verksamheten.

Beredningen av verksamheten har skett utgående från de regionala behoven och redan existerande samarbetsstrukturer. Före den 15 december innevarande år skall de parter som ansvarar för beredningen av varje kompetenscentrums verksamhetsområde rapportera om organiseringen av det planerade kompetenscentrumet, planerade verksamhetsformer och projekt samt innehållsmässiga prioriteringar både till den riksomfattande arbetsgruppen för kompetenscentrum inom det sociala området som har tillsatts av social- och hälsovårdsministeriet och till alla kommuner och övriga samarbetsparter inom det egna verksamhetsområdet.

Nedan en förteckning över kompetenscentrum som håller på att bildas och deras verksamhetsområden. Verksamhetsområdena följer landskapsindelningen. Inom parentes nämns de landskap som ingår i verksamhetsområdet:

1) Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Södra Finlands kompetenscentrum inom det sociala området (Nyland, Östra Nyland, Päijänne-Tavastland)

2) Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Egentliga Finlands kompetenscentrum

rum inom det sociala området (Egentliga Finland)

3) Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Sydöstra Finlands kompetenscentrum inom det sociala området (Kymmenedalen, Södra Karelen)

4) Häme-Satakunnan sosiaalialan osaamiskeskus, Kompetenscentrumet inom det sociala området i Tavastland och Satakunta (Egentliga Tavastland, Birkaland, Satakunta)

5) Pohjanmaan maakuntien sosiaalialan osaamiskeskus, De österbottniska landskapens kompetenscentrum inom det sociala området (Södra Österbotten, Mellersta Österbotten, Österbotten)

6) Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Mellersta Finlands kompetenscentrum inom det sociala området (Mellersta Finland)

7) Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Östra Finlands kompetenscentrum inom det sociala området (Södra Savolax, Norra Savolax, Norra Karelen, Kajanaland)

8) Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Norra Finlands kompetenscentrum inom det sociala området (Lapland, Norra Österbotten)

9) Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området (de tvåspråkiga och svenskspråkiga kommunerna).

52 § socialvårdslagen (710/1982) har tillsammans med 19 och 19 a § socialvårdsförordningen (607/1983, ändr. 222/1992) utgjort den legislativa grunden för verksamheten med undervisningssocialcentraler, som för sin del är en av utgångspunkterna för den nuvarande kompetenscentrumverksamheten inom det sociala området.

Enligt 52 § socialvårdslagen kan en kommun och en läroanstalt eller högskola som ansvarar för utbildningen av socialvårdspersonal komma överens om utnyttjande av socialvårdens enheter för anordnande av socialvårdsutbildning. En kommun har rätt att erhålla full ersättning för de direkta kostnaderna för utbildningen av högskolan eller en annan myndighet eller ett annat samfund som ansvarar för utbildningen. När storleken på ersättningen fastställs beaktas också den direkta nytta som kommunen har av utbildningen.

Enligt det 2 mom. som ursprungligen ingick i socialvårdslagen kunde statsrådet ock-

så förordna kommunen att ingå en sådan överenskommelse som avsågs i 1 mom. och samtidigt fatta beslut om att kommunen skall ersättas för därav föranledda kostnader. En förutsättning för detta förfarande var att överenskommelse inte annars hade nåtts och att det var nödvändigt med beaktande av socialvårdsutbildningen eller med tanke på ett ändamålsenligt verkställande av socialvården. I samband med reformen av statsandelen för social- och hälsovården 1993 upphävdes dock bestämmelsen om obligatorisk överenskommelse (736/1992), eftersom det inte ansågs ändamålsenligt att använda socialvårdens verksamhetsenheter för utbildning mot kommunens vilja.

Enligt 19 § 1 mom. socialvårdsförordningen kan det ordnas specialiseringsutbildning för personalen eller annan behövlig utbildning vid en verksamhetsenhet som lämnar socialvård. Paragrafens 2 mom. ålägger tjänsteinnehavare som är underställda socialnämnden att medverka i utbildningsverksamhet på det sätt som närmare har överenskommit i avtal som avses i 52 § socialvårdslagen eller på det sätt som har föreskrivits.

Enligt 19 a § 1 mom. kan en kommun och en högskola avtala om att en socialcentral som deltar i anordnandet av yrkesinriktad undervisning i socialarbete skall kallas undervisningssocialcentral. I 2 mom. räknas undervisningssocialcentralens uppgifter upp. Till uppgifterna hör, utöver uppgifter inom socialvården, deltagande i den yrkesinriktade grundundervisningen i socialarbete. Uppgifterna kan dessutom omfatta anordnandet av sådan forsknings- och utvecklingsverksamhet som tillgodoser utvecklandet av socialservicen samt yrkesinriktad specialiserings-, fortsättnings- och kompletteringsutbildning i socialarbete. Enligt 3 mom. är en förutsättning för benämningen undervisningssocialcentral att kommunen och högskolan i det avtal som avses i 1 mom. anvisar tillräckliga resurser för ovan de nämnda uppgifterna.

Undervisningssocialcentralverksamheten som möjliggörs av bestämmelserna i socialvårdslagen och socialvårdsförordningen har blivit en viktig samarbetsform, till vilken det har varit möjligt att kanalisera den arbetspraktik och undervisning i praktiskt arbete

som hör till utbildningen, gemensamma forsknings- och utvecklingsprojekt och att koncentrera växelverkan mellan universitetens och de kommunala socialbyråernas experter. Verksamheten har under 1990-talets senare hälft huvudsakligen bestått av arbetspraktik och undervisning i praktiskt arbete, medan det knappast funnits någon finansiering för andra former av utvecklingsarbete. En uppföljning av undervisningssocialcentralernas verksamhet visar att en verksamhetsmodell där högskolorna vid planeringen av forskningen och utbildningen beaktar undervisningssocialcentralverksamhetens möjligheter och där kommunerna kan betona sina prioriteringsområden är av nytta för bägge parter och skapar möjligheter till förbättrad kunskapsbas och praktiska lösningar.

Ordnandet av arbetspraktik och undervisning i praktiskt arbete som ingår i undervisningen vid högskolor och läroanstalter på andra stadiet, hör till högskolornas och läroanstalternas uppgifter och basfinansiering. Uppgiften förutsätter ett brett och gott samarbete med kommunerna. Utgående från dagens antal studerande är det årliga behovet av praktikplatser i storleksklassen 600 platser för universitetsstuderande, 2 600 platser för yrkeshögskolestuderande och 3 400 platser för andra stadiet.

3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

I propositionen föreslås att det stiftas en lag om kompetenscentrumverksamhet inom det sociala området. Målet för den föreslagna regleringen är att förtydliga och stabilisera den kompetenscentrumverksamhet inom det sociala området som redan finns och ställningen och uppgifterna för de kompetenscentrum inom det sociala området som skall genomföra denna verksamhet och som håller på att bildas. Vidare skall bestämmelserna göra det möjligt att rikta statsunderstöd till verksamheten.

Utgående från det beredningsarbete som har gjorts 2000—2001 skall det inrättas åtta regionala kompetenscentrum inom det sociala området och ett riksomfattande svenskspråkigt kompetenscentrum inom det sociala området. De regionala kompetenscentrumens

verksamhetsområden skall bildas utgående från landskapsindelningen och täcka alla kommuner. Det skall vara frivilligt för kommunerna att delta i kompetenscentrumverksamheten. Målet skall dock vara att alla kommuner deltar i verksamheten. De svenskspråkiga och tvåspråkiga kommunerna skall dessutom höra till det finlandssvenska kompetenscentrets verksamhetsområde. Den föreslagna lagen om kompetenscentrumverksamhet inom det sociala området är inte tillämplig i landskapet Åland enligt den direkta tillämpningen av självstyrelselagen för Åland (1144/1991). Landskapet skall dock vara ett viktigt samarbetsområde för det finlandssvenska kompetenscentret. På grund av Ålands specialställning har landskapet åtminstone inte i detta skede av verksamheten definierats som en del av det finlandssvenska kompetenscentrets verksamhetsområde och avsikten är inte att landskapet skall delta i bildandet av det finlandssvenska kompetenscentret.

Man har valt att inte föreslå nya bestämmelser som skall fogas till gällande lagstiftning, d.v.s. närmast till socialvårdslagen i stället för 52 § som enligt förslaget nu skall upphävas. En egen lag för regleringen av kompetenscentrumverksamheten inom det sociala området är motiverad med tanke på förtydligandet och stabiliseringen av kompetenscentrumverksamheten inom det sociala området. Lagen skall inte heller likt socialvårdslagen enbart reglera verksamhet som ordnas av kommunerna. I kompetenscentrumverksamheten deltar utöver kommunerna flera andra olika aktörer. Verksamheten bildar ett nätverk som bygger på samarbetet mellan dessa aktörer. I och med att det stiftas en ny lag blir inte den helhet som socialvårdslagen bildar otydligare än för närvarande.

För att säkerställa att kompetenscentrumverksamheten blir täckande och kontinuerlig på regional nivå är det motiverat att verksamheten stöds med statsunderstöd. Statsunderstödet skall i praktiken till stöd del riktas till lönekostnader för den personal är nödvändig med tanke på centrumens basuppgifter. Avsikten är att statsunderstödet skall kopplas till det gällande systemet med statsandel för kommunernas driftskostnader för social- och hälsovården så, att en andel

som motsvarar den statsandel som betalas till kompetenscentrumen dras av från den allmänna statsandelen.

Grunderna för bestämmandet av statsunderstödet skall regleras i den föreslagna lagen. Dessa grunder skall vara antalet invånare i kompetenscentrumets verksamhetsområde och verksamhetsområdets areal. Det finlandssvenska kompetenscentret skall dock inte ha ett särskilt fastställt område, varför statsunderstödet till centrumet skall vara en andel som motsvarar den svenskspråkiga befolkningens andel av hela befolkningen. Dessutom skall särskilt statsunderstöd kunna beviljas till en eller flera kompetenscentrum för genomförandet en särskilt föreskriven riksomfattande specialuppgift. Avsikten är att grunderna för bestämmandet av statsunderstödet skall vara få till antalet för att systemet skall vara administrativt enkelt och på ett naturligt sätt avskilt från systemet med statsandelar för kommunerna, som på ett annat sätt beaktar omständigheter som är beroende av de olika kommunernas ekonomiska situation eller behov. Det föreslås att det genom förordning skall ges närmare anvisningar om grundernas inbördes viktcoefficients, det finlandssvenska kompetenscentrets statsunderstödsandel samt andelen särskilt statsunderstöd och grunderna för bestämmandet av det särskilda statsunderstödet.

Finansieringen av kompetenscentrumens verksamhet skall i huvudsak basera sig på projektfinansiering från olika källor. Statsunderstödet till kompetenscentrumens kärnverksamhet kommer när kompetenscentrumverksamheten kommit igång i hela sin omfattning att bara utgöra en jämförelsevis liten andel av hela finansieringen. Också denna aspekt motiverar de jämförelsevis enkla grunderna för statsunderstödet som beskrevs ovan. Andra finansieringskanaler för verksamheten skall t.ex. vara offentligt stöd till projekt som ansluter sig till andra förvaltningsområden eller EU-projekt, stöd från företag och kommunernas och andra aktörers finansieringsandelar. Dessutom skall finansieringen av kompetenscentrumverksamheten från och med 2003 också få stöd genom reformen av systemet med anläggningsprojekt för social- och hälsovården, i och med att stöd som för närvarande riktas till invester-

ingar i byggnader och anläggningar skall riktas till utvecklingsprojekt. Även om utvecklingsprojekten är kommunernas eller samkommunernas projekt, kommer kompetenscentrumen inom det sociala området antagligen att spela en viktig roll i beredningen och genomförandet av projekten.

Aktiviteten och ansvarstagandet på regional nivå är viktigt när kompetenscentrumverksamheten utvecklas. Det är motiverat att verksamheten främjas utgående från de behov som finns i regionerna och med beaktande av regionala särdrag och omständigheter. Av den anledningen skall också de bestämmelser som gäller verksamheten vara flexibla och vida. Lagstiftningens särskilda uppgift skall dock vara att säkerställa att verksamheten dras i gång i hela landet och att den är så välorganiserad att varje kommun har möjlighet att delta i verksamheten. På detta sätt kan man också på lång sikt säkerställa att klienterna oberoende av var de är bosatta får så högklassig socialvårdsservice som möjligt.

Via kompetenscentrumverksamheten kan lokala och regionala behov och idéer bättre än för närvarande kanaliseras till riksnivå, och på motsvarande sätt erbjuder nätverket av kompetenscentrum en kanal för genomförandet av projekt som bedömts som viktiga på riksnivå tillsammans med regionala aktörer. Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården Stakes som verkar på riksnivå kommer att inneha en viktig roll för den dubbelriktade informationen.

För att säkerställa att kunskanternas ackumuleras och utvecklas och verksamheten blir kontinuerlig är det motiverat att det för kompetenscentrumens basverksamhet finns en tillräckligt stor, permanent och på lång sikt engagerad personal, som har en nära anknytning till de viktigaste av kompetenscentrumens aktörer, d.v.s. kommunerna, högskolorna och andra läroanstalter och organisationer inom det sociala området. Det är motiverat att nätverket av kompetenscentrum medvetet hålls öppet för nya samarbetspartner. Med undantag för kommunerna och samkommunerna behöver inte andra aktörer som är med och bildar kompetenscentrum nödvändigtvis finnas inom kompetenscentrumets geografiska verksamhetsområde, utan i specialfrågor är det motiverat att bygga upp

ett samarbete med aktörer i olika delar av landet och också med aktörer på riksnivå.

Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården Stakes är en central samarbetspart för alla kompetenscentrum inom det sociala området. Stakes skall delta i alla kompetenscentrums verksamhet genom att stödja dem särskilt när det gäller forsknings-, försöks- och utvecklingsverksamheten samt efter behov också i andra uppgifter enligt 2 § i den föreslagna lagen. I egenskap av aktör på riksnivå skall dock Stakes inte formellt höra till kompetenscentrumen inom det sociala området som närmast organiseras på regional bas.

Vid organiseringen, inledandet och utvecklandet av kompetenscentrumverksamheten har begreppet det sociala området (sosiaaliala) etablerats för att beskriva verksamheten. Begreppet finns inte definierat i socialvårdslagstiftningen. Så som konstateras i en promemoria av arbetsgruppen för yrkesutövare inom det sociala området som överlämnades den 22 maj 2001 (STM, Työryhmämuistioita 2000:32) har begreppet "sosiaaliala" använts i flera olika betydelser. Det har använts som övergripande begrepp för att beskriva socialtjänster och annan verksamhet inom socialvården som ordnas av kommunerna eller en privat eller offentlig serviceproducent.

Sett ur kompetenscentrumverksamhetens synpunkt täcker begreppet det sociala området också sådana viktiga samarbetsparter som inte är serviceproducenter. Det gäller bl.a. läroanstalterna, landskapsförbund och länsstyrelserna. Å andra sidan beskriver begreppet det sociala området ett visst utbildningsområde och examina som avlagts inom detta område. Ur denna synpunkt är begreppet snävare och täcker endas en del av den utbildning och den föreskrivna behörighet som behövs i det praktiska arbetet inom det sociala området. En betydande del av personalen som arbetar inom det sociala området får sin utbildning inom det pedagogiska området.

På motsvarande sätt, ur vetenskapsområdets synvinkel, sker den vetenskapliga forskningen och fortbildningen i huvudsak inom ramen för de sociala vetenskaperna och barnpedagogiken. De universitet som företräder dessa discipliner är också viktiga sam-

arbetsparter inom kompetenscentrumverksamheten inom det sociala området. Yrkeshögskolornas forsknings- och utvecklingsverksamhet har ännu inte stabiliserats i större omfattning. Man väntar sig dock att den skall bli en viktig resurs för den nya typ av regionalt samarbete som nu håller på att utvecklas.

I fråga om kompetenscentrumverksamheten inom det sociala området är avsikten att begreppet det sociala området skall tolkas i vid bemärkelse. Avsikten är inte att begränsa betydelsen, utan snarare att utvidga kompetenscentrumverksamheten till t.ex. alla sociala tjänster som tillhandahålls enligt socialvårdslagen. I jämförelse med undervisnings-socialcentralerna, kompetenscentrumverksamhetens företrädare, innebär den betydande utvidgningen att barndagvården/barnpedagogiken nu innefattas i kompetenscentrumverksamheten.

I kompetenscentrumverksamheten inom det sociala området deltar redan nu aktörer med verksamhet inom vitt skilda branscher. I praktiken grundar sig kompetenscentrumverksamheten på en ny modell för regionalt samarbete, där de olika aktörernas roller i stor utsträckning formas av praktiken. Med beaktande av kompetenscentrumverksamhetens mål och de olika aktörernas branscher har det inte ansetts motiverat eller ändamålsenligt att begreppet det sociala området definieras i lagen. För att undvika missförstånd har det inte heller ansetts vara ändamålsenligt att föreslå att betydelsen ändras från det som det redan i praktiken kommit att stå för. Användningen av begreppet i lagen orsakar inte direkta behov av att göra ändringar i anslutande lagstiftning. Det finska begreppet "sosiaaliala" är inte nytt med tanke på att det redan ingår i namnet på forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården Stakes (sosiaaliala- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämisskeskus Stakes).

Uttrycket "inom det sociala området" skiljer också kompetenscentrumverksamheten enligt den nu föreslagna lagen och samtidigt de kompetenscentrum som avses i lagen t.ex. från de kompetenscentrumprogram och kompetenscentrum som grundar sig på lagen och förordningen om regional utveckling (1135/1993 och 1315/1993) och som hör till inrikesministeriets förvaltningsområde.

Den ledande principen för lagen om kompetenscentrumverksamhet inom det sociala området är att kompetenscentrumverksamheten till alla delar grundar sig på ett avtal mellan kommunerna och de övriga parter som bildar ett kompetenscentrum. Med hänsyn till verksamhetens mål och mångsidighet har man velat undvika en detaljerad reglering av verksamheten och administrationen. Avsikten med lagen är att också undervisning i praktiskt arbete och arbetspraktik som hör till utbildning som ordnas av högskolorna och de övriga läroanstalterna vid socialvårdens verksamhetsenheter, liksom annan kompetenscentrumverksamhet, skall basera sig på ett sådant avtal som avses i förslagets 3 § som skall innehålla bestämmelser om kompetenscentrumverksamheten och kompetenscentrumens administration. Kommunerna har inte heller i fortsättningen någon på lag grundad skyldighet att ingå avtal om utbildning, utan verksamheten skall också i detta avseende i sin helhet grunda sig på frivillighet. Högskolorna och de övriga läroanstalterna skall också i fortsättningen förbinda sig att svara för de kostnaderna som deras verksamhet orsakar kommunerna med budgetmedel som anvisats för deras basfinansiering.

Läroanstalternas ersättningsskyldighet betonades också i den lösning som genomfördes i samband med godkännandet av statsbudgeten för 1994, då 83 miljoner mark av driftskostnaderna för social- och hälsovården överfördes till undervisningsministeriets huvudtitel för att användas till ersättning för kostnader som orsakas av ordnandet av praktiska studier för studerande vid läroanstalter med undervisning inom området social- och hälsovård. Med hjälp av detta anslag höjdes omkostnaderna för de statliga läroanstalterna samt de olika privata läroanstalternas pris per enhet medvetet, för att läroanstalterna skall använda höjningen till köp av handledning för studier i social- och hälsovård av social- och hälsovårdens inrättningar. Omkring en femtedel av anslaget uppskattades gå till läroanstalterna inom det sociala området. Förfarandet har tydliggjort att finansieringen av grundutbildningen också i fråga om arbetspraktiken faller under ansvaret för undervisningsministeriet, högskolorna och läroanstalterna på det andra stadiet.

Avsikten är således att lagen om kompetenscentrumverksamheten varken skall höja kommunernas kostnadsandel för den ovan nämnda socialvårdsutbildningen till någon del eller försvaga kommunernas rätt till ersättning. Liksom för närvarande skall också den nytta som kommunerna har av verksamheten beaktas när man kommer överens om kostnaderna. Under motsvarande förutsättningar gäller självfallet att avtal om utbildning också i fortsättningen skall vara möjliga mellan sådana kommuner och läroanstalter som inte formellt hör till något kompetenscentrum. På de anförda grunderna föreslås att 52 § socialvårdslagen upphävs såsom obehövlig. Till följd därav skall också 19 och 19 a § socialvårdsförordningen såsom obehövligen upphävas genom en separat förordning av statsrådet.

Efter det att 52 § socialvårdslagen har upphävts kan det anses reglerna för att ordnandet av utbildning, eller åtminstone vad gäller ersättandet av kostnader som orsakas av utbildningen, i sak närmar sig motsvarande regler inom hälso- och sjukvården. I 15 a § folkhälsolagen (66/1972) finns en bestämmelse om att en hälsovårdscentral kan anlitas för utbildning av hälsovårdspersonal. Också denna form av utbildning baserar sig på avtal mellan den som ordnar utbildningen och kommunen. I denna bestämmelse finns inget omnämnande om kommunens rätt till ersättning. Liksom bestämmelsen i 52 § 2 mom. socialvårdslagen har också den bestämmelse om obligatorisk överenskommelse som tidigare fanns i 15 a § folkhälsolagen upphävts i samband med reformen av statsandel för social- och hälsovården.

4. Propositionens verkningar

4.1. Ekonomiska verkningar

Avsikten är att det skall föreslås att 3 miljoner euro reserveras till statsunderstödet för kompetenscentrumverksamheten inom det sociala området år 2002. Denna summa skall så som ovan angavs dras av från statsunderstödet för kommunernas driftskostnader för social- och hälsovården. Denna koppling mellan stödsystemen kommer att

föreslås i en proposition till lag om ändring av lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården. Den nämnda propositionen grundar sig bl.a. på ett ställningstagande till ett förslag till åtgärder för att öka den kommunala ekonomins stabilitet som godkändes av regeringens finanspolitiska ministerutskott den 15 maj 2001 samt en överenskommelse mellan regeringspartiernas riksdagsgrupper den 14 juni 2001. Detta innebär i stort sett att tilläggsresurser från och med 2002 riktas till statsandelarna för kommunernas driftskostnader för social- och hälsovården, vilket för sin del förbättrar kommunernas möjligheter att också binda sig till kostnaderna för kompetenscentrumverksamheten.

Avsikten är att kompetenscentrumen inom det sociala området skall utformas så att de i så stor utsträckning som möjligt utnyttjar redan existerande samarbetsnätverk och att de skall stöda sig på existerande verksamhetsenheter. Verksamheten skall i huvudsak bestå av samarbete och projekt som stöder de nuvarande verksamheter och främja ett effektivare utnyttjande än tidigare av resurser och kunskaper. Man räknar med att samarbetet, d.v.s. samarbetet mellan kommuner eller mellan kommuner och läroanstalter eller andra aktörer, ger upphov till gemensamt finansierade tjänster och uppgifter, t.ex. donationsprofessorer. Genom att utveckla avtalsförfarandet när det gäller avtal om produktion av tjänster på regional nivå, är det möjligt att förstärka sambruket av resurserna.

Det är dock inte motiverat att kompetenscentrumverksamheten baseras uteslutande på projekt och projektfinansiering. För att säkerställa en kompetensackumulering på regional nivå och en permanent samarbetsstruktur som utvecklas, behövs också en fast personal. Statens finansiering av verksamheten är särskilt avsedd för att göra det möjligt att anställa sådan personal. Kompetenscentrumen kan, och en del har redan gjort det under beredningsskedet, anställa sådan fast personal med hjälp av annan finansiering. Hösten 2001 hade de regionala aktörerna anställt ca 40 personer närmast för planeringsuppgifter. Det är inte meningen att t.ex. kommunerna genom lagstiftning skall åläggas att delta i finansieringen av kompetenscentrumverksam-

heten. Det är dock nödvändigt för att verksamheten skall fungera i full utsträckning att de olika parterna också satsar ekonomiskt i verksamheten. Statens basfinansiering av kompetenscentrumverksamheten, som närmast är avsedd för att säkerställa att verksamheten blir kontinuerlig och regionalt täckande, kan uppskattas till storleksklassen tio procent av kunskapscentrumverksamhetens totala volym när verksamheten har stabiliserats.

4.2. Verknningar i fråga om organisation och personal

Avsikten är att kompetenscentrumverksamheten inom det sociala området skall vara en samarbetsstruktur för redan fungerande enheter och inrättningar. Etablerandet av nätverken skall inte i större grad förändra de uppgifter som de olika aktörerna har eller ställningen för deras personal. Alla parter som deltar i verksamheten kommer också att bevara sin administrativa självständighet. Den personal som anställs särskilt för kompetenscentrumverksamheten skall vara förhållandevis begränsad. Baspersonalens uppgift skall närmast vara att upprätthålla och utveckla verksamheten.

4.3. Verknningar för olika medborgargrupperns ställning

Målet för projektet är att bygga upp permanenta regionala samarbetsstrukturer, som skall skapa klart bättre förutsättningar för säkerställandet av tillräcklig specialservice inom det sociala området för invånarna i varje kommun i hela landet än för närvarande. Avsikten är att genom ett bättre utnyttjande av forskning, utveckling och utbildning och en bättre koppling av dessa verksamheter till det praktiska arbetet än för närvarande säkerställa och utveckla kvaliteten på de tjänster som befolkningen behöver. Kompetenscentrumverksamheten inom det sociala området skall också särskilt inrikta sig på att förbättra den socialservice som språkminoriteterna, närmast de svenskspråkiga och samiskspråkiga minoriteterna, behöver.

5. Beredningen av propositionen

5.1. Beredningen under 1990-talet

Tanken på en verksamhet som förenar undervisningen, det praktiska arbetet och forskningen inom området socialt arbete har förekommit sedan 1970-talet i flera promemorior som skrivits av kommittéer och arbetsgrupper som behandlat socialvården och undervisningsväsendet. Det första undervisningssocialcentral-projektet inleddes 1986 i Jyväskylä. Undervisningssocialcentraler inrättades i större omfattning på basis av de förslag som lades fram i ett betänkande av kommissionen för undervisningssocialcentraler (SHM 1990:48). Åren 1992—1993 etablerades undervisningssocialcentraler på sju högskoleorter (Helsingfors, Åbo, Tammerfors, Kuopio, Jyväskylä, Joensuu och Rovaniemi).

En arbetsgrupp tillsattes för att behandla frågor i anslutning till inrättandet av undervisningssocialcentraler (SHM 1992:8). I enlighet med arbetsgruppens förslag fogades en ny 19 a § till socialvårdsförordningen, enligt vilken en kommun och en högskola kan avtala om att en socialcentral som deltar i anordnandet av yrkesinriktad undervisning i socialarbete skall kallas undervisningssocialcentral.

Vidare innehöll statens budgetproposition för år 1991 på förslag av kommissionen för undervisningssocialcentraler en lösning, som innebar att det inrättades sammanlagt åtta lektorstjänster vid undervisningssocialcentralerna för att effektivera undervisningen i socialt arbete. Sedan 1996 har verksamheten inte erhållit separat finansiering av staten och den har inte heller samordnats på riksnivå.

Utvecklandet av undervisningssocialcentralerna lyftes igen fram av en arbetsgrupp som tillsatts för att utreda säkerställandet av specialkunnandet inom socialvården (STM, Työryhmämuistioita 1997:4). I detta skede betonades undervisningssocialcentralernas möjlighet att också fungera som regionalt heltäckande garantier för undervisning, forskning och utveckling och specialkompetens inom det sociala området. Arbetsgruppen såg också organisationerna som producerar specialservice och specialkunnande som viktiga samarbetsparter vid sidan om kommunerna

och universiteten. Arbetsgruppen föreslog att finansieringen skulle säkerställas med särskilt statsunderstöd. I enlighet med samma arbetsgrupps förslag inleddes på riksnivå 1998 projektet nätverk för specialservice. Målet för projektet var att åstadkomma ett regionalt samarbete mellan kommuner, läroanstalter och organisationer för att säkerställa specialkompetens och specialservice inom det sociala området i alla kommuner. Projektet har bidragit till att skapa beredskap för att inrätta regionala kompetenscentrum inom det sociala området i olika delar av landet.

Förslagen som lades fram av arbetsgruppen för säkerställande av specialkunnande inom socialvården stöddes bl.a. av utredningspersonen Kananojas rapport "Brytning innebär även möjligheter" (STM 1997:8, på svenska Stakes, rapporter 211). Också utredningspersonen Anneli Pohjola som tillsattes av undervisningsministeriet föreslog i sin utredningsrapport om utvecklandet av utbildningen i socialt arbete (OPM 1998:52) att undervisningssocialcentralerna skulle utvecklas enligt de riktlinjer som hade föreslagits av arbetsgruppen.

Undervisningssocialcentralernas verksamhet var fokuserad på socialt arbete. Den barnpedagogiska synvinkeln kom med i beredningen efter det att arbetsgruppen för barnpedagogik (STM, työryhmämuistioita 1999:4) föreslog att också barnpedagogiken skulle beaktas vid utvecklandet av undervisningssocialcentralerna. Det konstaterades att det inom barnpedagogiken fanns ett motsvarande behov av att skapa permanenta samarbetsstrukturer som inom området socialt arbete.

5.2. Beredningen utgående från de förslag som utarbetades av arbetsgruppen för undervisningssocialcentralerna

För inledningen av beredningen av kompetenscentrumverksamheten inom det sociala området var det viktigt att regionala aktörer i olika delar av landet tog initiativ till breda kompetenscentrum inom det sociala området och att de önskade att staten skulle vara en av finansörerna av verksamheten. I detta skede anslöt sig också yrkeshögskolorna vid

universitetens sida till de regionala aktörerna. I slutet av 1999 tillsatte sedan social- och hälsovårdsministeriet en arbetsgrupp som hade till uppgift att bereda förslag till organiseringen och finansieringen av undervisningssocialcentralerna så att alla kommuner, också de svenskspråkiga, skulle kunna delta i verksamheten. Arbetsgruppen skulle också bedöma möjligheterna att utvidga undervisningssocialcentralernas verksamhet till att omfatta alla verksamhetsområden inom socialvården, inklusive barnpedagogiken, och på basis av bedömningen utarbeta förslag till nödvändiga åtgärder. Arbetsgruppen lämnade sitt förslag i december 2000 (STM, Työryhmämuistioita 2000:24, på svenska 2000:30). Arbetsgruppens förslag gällde 1) förvaltningsmodell, placering och personal, 2) finansiering, 3) lagstiftning, 4) organisering på regional nivå och 5) det fortsatta arbetet.

Arbetsgruppen beredde tillsammans med de regionala aktörerna en plan för hur verksamheten skall organiseras på regional nivå och föreslog att planen skall genomföras. Social- och hälsovårdsministeriet föreslog ett anslag i statens budgetproposition för 2001 för att planeringen skulle kunna fortsätta under 2001. För ändamålet reserverades 4,9 miljoner mark. Den största delen av anslaget fördelades till de regionala kompetenscentrumens enligt invånarantal, antalet kommuner och areal, och på samma grunder till det finlandssvenska kompetenscentret. Kompetenscentrumen skall senast den 15 december 2001 lägga fram en plan som bygger på överläggningar med alla kommuner och aktörer. Ett särskilt anslag beviljades för beaktandet av den samiskspråkiga befolkningen samt för skapandet av ett nordiskt samarbetsnätverk.

Våren 2001 tillsatte social- och hälsovårdsministeriet en ny arbetsgrupp med uppgiften att fortsätta och samordna beredningen. I arbetsgruppen finns bl.a. alla åtta regionala kompetenscentrum som nu håller på att bildas och de svenskspråkiga kompetenscentrumet representerade. Arbetsgruppen kommer att arbeta fram till utgången av 2001.

5.3. Remissutlåtanden

Rapporten från undervisningssocialcentralarbetsgruppen sändes på remiss till universi-

teten och universitetsrektorernas råd, yrkes- högskolorna och yrkeshögskolerekторernas råd, landskapsförbund, länsstyrelserna, de centrala organisationerna inom området, fackförbunden, penningautomatföreningen samt till tretton kommuner av olika storlek. De inkomna utlåtandena var mycket tackande. Allmänt taget ansåg man att idén var god och att utvidgandet av kompetenscentrumverksamheten till det sociala området var en viktig innovation.

Utlåtandena ställde sig positivt till målet att utvidga verksamheten vid undervisningssocialcentralerna till hela det sociala området och till att verksamheten organiseras så att den bildar en samarbetsstruktur som täcker hela landet. I fråga om barnpedagogiken nämndes dock att arbetsgruppen i sina förslag inte i tillräcklig grad hade kunnat koppla ihop det nya området med den övriga beredningen.

Allmänt sett godkändes de uppgifter som arbetsgruppen föreslog för kompetenscentrumen som sådana i utlåtandena. Den statliga basfinansieringens betydelse betonades enhälligt. Flera remissinstanser ansåg att den föreslagna årliga basfinansieringen på 25 miljoner mark (ca 4 miljoner euro) var liten i förhållande till uppgifterna, eller i jämförelse t.ex. med den statliga finansieringen av motsvarande verksamhet inom hälso- och sjukvården.

6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2002 och avses bli behandlad i samband med den.

Propositionen hänför sig också i fråga om det statsunderstöd som skall betalas för kompetenscentrumverksamheten till budgetpropositionen för 2002 i och med att den ansluter sig till regeringsproposition med förslag till lag om ändring av lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården, där det bl.a. föreskrivs om principen att det statsunderstöd som beviljas för kompetenscentrumens verksamhet skall dras av från statsandelen för kommunernas driftkostnader för social- och hälsovården. Om det un-

der behandlingen görs några ändringar i den ovan nämnda propositionen, skall de också

beaktas vid behandlingen av denna proposition.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslag

1.1. Lag om kompetenscentrumverksamhet inom det sociala området

1 §. *Kompetenscentrumverksamhet inom det sociala området.* I 1 mom. konstateras att syftet med kompetenscentrumverksamheten är att skapa och upprätthålla en regional samarbetsstruktur som täcker hela landet i avsikt att främja baskompetensen och specialkompetensen inom det sociala området i form av ett samarbete mellan utbildning och forskning och det praktiska arbetet samt säkerställa specialservice och specialisttjänster som kräver specialkompetens och förutsätter regionalt samarbete inom det sociala området. Begreppet det sociala området har förklarats ovan under punkt 3, Propositionens mål och de viktigaste förslagen.

De regionala kompetenscentrumen inom det sociala området som håller på att bildas skall, liksom för närvarande, ansvara för kompetenscentrumverksamheten. Kompetenscentrumens verksamhetsområden skall täcka alla kommuner. De tvåspråkiga och svenskspråkiga kommunerna skall dessutom höra till det finlandssvenska kompetenscentrets verksamhetsområde. Kompetenscentrumen som nu håller på att bildas och deras verksamhetsområden beskrivs under punkt 2, Nuläge.

Landskapet Åland skall inte höra till något av kompetenscentrumens verksamhetsområde. Landskapet håller dock under beredningen av kompetenscentrumverksamheten på att bli ett särskilt samarbetsområde för det finlandssvenska kompetenscentret. En sådan lösning har man kommit fram till på basis av överläggningar mellan det finlandssvenska kompetenscentret och representanter för landskapet Åland. Denna lösning har också ansetts vara klarare med tanke på riktandet

av den statliga finansieringen och grunderna för finansieringen åtminstone under verksamhetens inledningsskede. Enligt bestämmelserna om fördelningen av lagstiftningsbehörigheten i självstyrelselagen för Åland hör bl.a. socialvård och undervisning till landskapets exklusiva behörighet. Därav följer att den föreslagna lagen kan anses höra till landskapets exklusiva behörighet. Av självstyrelselagens uttömmande fördelning av lagstiftningsbehörigheten följer att det inte i rikslagar kan stiftas om lagens tillämplighet på Åland (justitieministeriets anvisningar till statsrådets kansli och ministerierna 2.4.2001, 1236/08/2001). Landskapet Åland hör inte enligt den direkta tillämpningen av självstyrelselagen till den föreslagna lagens tillämpningsområde, efter som lagen gäller ett område som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet och som Ålands lagting stiftar lagar om. På basis av erfarenheterna av samarbetet mellan det finlandssvenska kompetenscentret och landskapet Åland är det möjligt att man kan återkomma till förhållandet mellan landskapet Åland och kompetenscentrumsystemet inom de närmaste åren.

När de nuvarande kompetenscentrumens verksamhetsområden bildades försökte man utgående från de överläggningar som fördes mellan de viktigaste aktörerna inom regionerna och mellan de olika regionerna finna den bästa möjliga regionala helheten med beaktande av universiteten och yrkeshögskolorna i området och redan existerande samarbetsförhållanden. Bildandet av verksamhetsområdena samordnades på riksnivå av undervisningssocialcentral-arbetsgruppen. En förutsättning var inte, och är inte heller enligt lagförslaget, att verksamhetsområdena skulle följa några administrativa gränser, t.ex. för samkommuner, län eller landskap. I praktiken har dock kompetenscentrumens verksamhetsområden följt den landskapsindel-

ning som grundar sig på lagen om landskapsindelning (1159/1997) så, att verksamhetsområdena består av ett eller flera landskap. Indelningen som baserar sig på verksamhetsområdenas olika behov och målsättningar är en kompromiss mellan å ena sidan en fast områdesindelning som är en förutsättning för regionalt samarbete och å andra sidan det breda befolkningsunderlag som upprätthållandet och utvecklandet av specialkompetens kräver.

Enligt den sista meningen skall närmare föreskrifter om kompetenscentrumen och deras verksamhetsområden utfärdas genom förordning av statsrådet. Avsikten är att genom förordning fastställa de kompetenscentrum inom det sociala området som håller på att bildas och deras verksamhetsområden så, att de motsvarar den nuvarande situationen.

I 2 mom. räknas de olika parter som bildar ett regionalt kompetenscentrum upp. Ett kompetenscentrum kan bildas av kommunerna och samkommunerna i varje regionala kompetenscentrums verksamhetsområde tillsammans med de inrättningar som nämns i bestämmelsen. Det innebär att en kommunpart alltid skall ingå i ett kompetenscentrum. Varje kommun kan endast höra till det egna kompetenscentrumet. Det skall vara frivilligt för kommunerna att delta i kompetenscentrumverksamheten och samtidigt att höra till ett kompetenscentrum. Utgångspunkten är dock att verksamheten skall vara regionalt täckande så, att alla kommuner skall höra till ett kompetenscentrums verksamhetsområde.

De tvåspråkiga kommunerna och de svenskspråkiga kommunerna skall dessutom enligt 1 mom. höra till det finlandssvenska kompetenscentrets verksamhetsområde. Dessa kommuner kan alltså om de önskar samtidigt höra till två olika kompetenscentrum.

Kommunerna kan självfallet också i fortsättningen införskaffa kunskande och service från andra områden än sitt eget kompetenscentrums verksamhetsområde och det gäller också om de inte deltar i kompetenscentrums verksamhet. De skall också kunna delta i annat samarbete utanför verksamhetsområdets gränser som de anser vara ändamålsenligt.

Utöver kommunen kan universiteten, yrkeshögskolorna och andra läroanstalter, för-

bund på landskapsnivå, organisationer och företag och andra aktörer inom social- och hälsovårdssektorn vara parter i ett kompetenscentrum. Andra aktörer kan t.ex. vara organisationer, arbetskrafts- och näringscentralerna, sjukvårdsdistrikten och specialomsorgsdistrikten samt sametinget.

I motsats till kommunerna, behöver inte de övriga parter som avses i bestämmelsen ligga inom kompetenscentrums verksamhetsområde, utan de kan också delta i ett annat verksamhetsområdes kompetenscentrum. Vidare kan de, liksom kommunerna, också samarbeta med ett annat kompetenscentrum, som de anser vara en ändamålsenlig samarbetspartner.

Avsikten är att man skall komma överens om särskilda insatsområden för kompetenscentrumen, deras individuella profilering, i den delegation för kompetenscentrumverksamheten inom det sociala området som skall tillsättas enligt förslaget. Redan betonandet av vissa uppgifter inom olika kompetensområden i sig förutsätter att det finns ett nära samarbete över kompetenscentrumgränserna. Avsikten är att delegationen också skall komma överens om säkerställandet av de specialservice och de specialisttjänster som kräver specialkompetens och som förutsätter ett riksomfattande befolkningsunderlag.

Enligt 3 mom. skall forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården Stakes stöda alla kompetenscentrum särskilt i fråga om forsknings-, försöks- och utvecklingsverksamheten, samt efter behov också i fråga om de andra uppgifter som nämns i 2 §. Stakes roll som sakkunniginrättning på riksnivå skall vara annorlunda i jämförelse med de parter som avses i 2 mom. och som bildar ett kompetenscentrum, eftersom forsknings- och utvecklingscentralen formellt inte skall höra till något kompetenscentrum och den skall ha till uppgift att samarbeta med alla kompetenscentrum.

2 §. *Ett kompetenscentrums uppgifter.* Målet för kompetenscentrumen är att så mångsidigt som möjligt tjäna det praktiska arbetet inom det sociala området. Till varje kompetenscentrums uppgifter skall i princip höra samma basuppgifter. Vidare är avsikten att kompetenscentrumen i den föreslagna delegationen sinsemellan skall komma överens

om varje kompetenscentrums särskilda insatsområden samt eventuella specialuppgifter inom ett större område eller på riksnivå.

Enligt 1 mom. 1 punkten skall ett kompetenscentrum ha till uppgift att inom sitt verksamhetsområde säkerställa utvecklandet och förmedlingen av den sakkunskap som behövs inom det sociala området. Systemet med kompetenscentrum säkerställer att det finns ett sådant tillräckligt befolkningsunderlag som utvecklandet och upprätthållandet av kunskaper förutsätter. Det tillräckliga befolkningsunderlaget är för sin del en förutsättning för säkerställandet av tjänster som är särskilt avsedda för specialgrupper och det specialkunnande som behövs för dessa. Vidare kommer kompetenscentrumen på bred front att också främja utvecklandet och förmedlandet av baskompetens t.ex. när det gäller äldreomsorgen och barndagvården. Likaså behövs det sakkunskap på regionnivå i den verksamhet som är inriktad på förebyggande av sociala problem. Bl.a. kräver en bedömning av sociala verkningar sådant specialkunnande som en enda och särskilt en liten kommun omöjligt kan upprätthålla och utveckla.

Enligt 2 punkten skall ett kompetenscentrum inom sitt verksamhetsområde också säkerställa utvecklandet och förmedlingen av specialservice och specialisttjänster som kräver specialkompetens. Konsultationstjänsterna gäller bl.a. specialdagvård och specialfrågor i anslutning till barnskyddet, missbrukarvården, handikappvården och äldreomsorgen. Specialservice produceras bl.a. av kommuner, samkommuner och organisationer. Kompetenscentrumen skall fungera som samordnare av specialservice och garantera för att den sprids bl.a. genom att upprätthålla och utveckla avtalsförfarandet så, att tjänster som svarar mot behoven tillhandahålls inom hela verksamhetsområdet. Permanenta samarbetsstrukturer säkerställer tillsammans med forsknings-, utvecklings- och utbildningsverksamheten det utveckling av kunskaper som behövs för utvecklandet av tjänsterna.

Enligt 3 punkten skall ett kompetenscentrums uppgift vara att inom sitt verksamhetsområde säkerställa en mångsidig växelverkan mellan grundutbildningen, påbyggnadsutbildningen och fortbildningen och det prak-

tiska arbetet inom det sociala området. Detta avser t.ex. kontinuerligt utvecklande av undervisningen i praktiskt arbete och av arbetspraktiken i samarbete med kommunerna, att det praktiska arbetets behov påverkar valet av ämnen för lärdomsprov och att kommuner och läroanstalter samarbetar när det gäller genomförandet av program för specialiseringsutbildning och doktorandstudier (forskarskolor) inom ramen för påbyggnadsutbildningen. Inom fortbildningen kan ett kompetenscentrum vara den part som inom sitt verksamhetsområde samordnar verksamheten så, att fortbildningen och behovet av utbildning motsvarar varandra.

Enligt 4 punkten är det varje kompetenscentrums uppgift att inom sitt verksamhetsområde säkerställa genomförandet av forsknings-, försöks- och utvecklingsverksamheten inom det sociala området utgående från det praktiska arbetets behov. En forsknings-, försöks- och utvecklingsverksamhet som hämtar sina frågeställningar från det praktiska arbetet förutsätter ett systematiskt samarbete mellan fältet och forskarna. Detta kan t.ex. säkerställas genom att forsknings- och utvecklingsverksamheten organiseras i anslutning till en socialvårdsenhet som arbetar med praktisk klientarbete. Verksamhetsenheten kan t.ex. vara en socialbyrå, ett daghem, ett åldringshem eller en enhet för specialservice. Avsikten är att kompetenscentrumverksamheten skall göra det möjligt att den kunskap som samlas genom forsknings- och utvecklingsprojekten, som för närvarande genomförs ganska fristående från varandra, både koncentreras till och förmedlas inom kompetenscentrumens områden och mellan dem. För forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården Stakes som har till uppgift att sköta informationsförmedlingen på riksnivå, erbjuder nätverket av kompetenscentrum en kanal både för insamlandet och spridningen av kunskap.

Enligt 5 punkten kan kompetenscentrumen också ha andra uppgifter som tjänar genomförandet av det ändamål som avses i den föreslagna 1 § 1 mom. Kompetenscentrumverksamheten kommer under flera år att befinna sig i ett aktivt utvecklingsstadium när det gäller de nya verksamhetsformerna, därför är det inte motiverat att i detta skede

uttömmande fastställa centrumens uppgifter.

Trots att det finns uppgifter som är gemensamma för alla regionala kompetenscentrum, kommer varje kompetenscentrum att betona något olika områden av verksamheten. Varje centrum kommer att ha en egen profil, särskilda insatsområden som prioriteras både beroende av behoven i regionen och på vilka styrkeområden som redan finns i regionen. Sådana insatsområden kan t.ex. en särskild klientgrupp eller ett annat specialområde så som socialt arbete i urban miljö, landsbygdsfrågor eller närområdessamarbete.

Utöver de uppgifter som är gemensamma för alla kompetenscentrum och de olika insatsområdena, är avsikten att systemet med kompetenscentrum skall säkerställa utvecklandet och förmedlingen av specialservice och specialisttjänster som förutsätter ett riksomfattande befolkningsunderlag utgående från en arbetsfördelning som skall fastställas av den delegation som nämns i 5 §. T.ex. den service som mycket små specialgrupper, bl.a. dövblinda behöver kräver ett stort befolkningsunderlag. Det är ofta motiverat att det finns en verksamhetsenhet som koncentrerar sig på denna typ av specialservice, som utvecklar kompetensen i detta specialområde och förmedlar service i hela landet. Ibland kan också samarbete med ett annat land var nödvändigt för att få tillgång till tillräcklig sakkunskap. Målet är att säkerställa att det finns service för alla, också mycket små specialgrupper, att nivån är garanterad och att servicen är tillgänglig i hela landet. Kompetenscentrumssystemet skall göra det möjligt att samordna tillgång och efterfrågan på specialservice på riksnivå och att rikta resurserna till luckorna i servicesystemet. Också staten skall vid behov via systemet kunna styra resurser till inrättandet av sådan service som det inte skulle vara möjligt att producera eller utveckla på annat sätt.

Kompetenscentrumverksamheten inom det sociala området och social- och hälsovårdsministeriets projekt ekonsultation inom socialvården kommer att erbjuda personalen inom socialvården en betydligt bättre kanal än tidigare för information om specialservice och specialkompetens, samt för tillgång till servicen och sakkunskapen genom de avtalsystem som utvecklats för ändamålet.

3 §. *Ordnandet av kompetenscentrumverksamheten och kompetenscentrumens administration.* Det föreslås att kompetenscentrumverksamheten samt kompetenscentrumens administration och företrädandet av dem ordnas genom ett avtal som ingås mellan de i 1 § 2 mom. avsedda parter som bildar ett kompetenscentrum. I praktiken kan kompetenscentrumverksamheten och administrationen ordnas antingen så att de utgör en juridisk person eller enligt en modell som baserar sig på avtal.

Den administration som föreslås för kompetenscentrumen är avsedd att vara tillräckligt reglerad, men också så löst utformad som möjligt för att verksamheten skall vara flexibel och mångsidig. Ett nätverkssamarbete som grundar sig på regionala behov kan organiseras på olika sätt för att administrationen inte skall bli för tung. Förvaltningsmodeller som utgår från behoven i regionen motiveras, förutom av en okomplicerad administration, av att statsunderstödet till kompetenscentrumen kommer att täcka bara en jämförelsevis liten del av de totala kostnaderna för verksamheten.

Juridiska personer indelas enligt vedertagen praxis i offentligträttsliga och privaträttsliga juridiska personer. De kommuner och andra inrättningar som deltar i kompetenscentrumverksamheten och bildar kompetenscentrum kan t.ex. grunda ett aktiebolag, en förening eller något annat privaträttsligt samfund. I bestämmelsen ges ingen samfundsform någon särställning, utan parterna skall själv bedöma hur de skulle fungera i praktiken ur kompetenscentrumverksamhetens synvinkel. T.ex. beslutsfattande, förande av talan och rätt att teckna samfundets namn grundar sig på de speciallagar som reglerar de olika samfundsformerna.

Kompetenscentrumverksamheten och kompetenscentrumens administration kan också organiseras enligt avtalsmodellen. I denna modell avtalar de parter som bildar ett kompetenscentrum sinsemellan närmare om hur beslutsfattandet och administrationen skall ordnas. Varken formen eller innehållet av avtalet föreslås regleras noggrannare. I praktiken måste avtalet dock innehålla ställningstaganden i många frågor som är viktiga för den praktiska verksamheten, varför till-

räcklig uppmärksamhet måste fästas vid avtalets innehåll, formuleringar och exakthet. I avtalet om hur administrationen skall ordnas, skall det alltid också ingå t.ex. avtal om hur nya parter kan ansluta sig till kompetenscentrumet, vilket förfarandet är och vilka ansvarsskyldigheter eller andra villkor som gäller när en part utträder eller utesluts ur ett kompetenscentrum.

Också den avtalsbaserade modellen förutsätter i praktiken att vissa av kompetenscentrumens funktioner måste ordnas i en separat juridisk persons namn. Enligt de föreslagna bestämmelserna skall dessa funktioner vara åtminstone anställandet av personal i anställningsförhållande (4 §) samt uppgifter som ansluter sig till mottagandet, användningen och övervakningen av användningen av statsunderstöd (6 och 7 §). Kompetenscentrumens administration kan i så fall ordnas t.ex. så att de parter som bildar ett kompetenscentrum ger en enskild kommun fullmakt att ta emot statsunderstödet och vara den juridiska person som övervakar användningen av statsunderstödet.

4 §. *Personal.* För kompetenscentrumverksamheten skall det finnas en chef och annan sådan personal som behövs för genomförandet av verksamheten. Personalen skall utses och anställningsförhållandena ingås så som överenskommit i det avtal som avses i 3 §. De anställda kan antingen stå i direkt anställningsförhållande till ett kompetenscentrum som organiserat sig som en juridisk person, t.ex. ett aktiebolag, eller till en av de parter som bildar ett kompetenscentrum i enlighet med föreslagna 1 § 2 mom. Avsikten är att det statsunderstöd som avses i 6 § närmast skall användas till avlönandet av denna fasta personal.

Med beaktande av kompetenscentrumverksamhetens natur har det varken ansetts motiverat eller nödvändigt att fastställa några särskilda behörighetskrav för chefen eller den övriga personalen i anslutning någon enskild uppgift. Det föreslås dock att de viktigaste egenskaper som man anser att borde var företrädda hos personal skall nämnas i bestämmelsen.

Kompetenscentrumverksamhetens mångsidighet förutsätter att sådan vetenskaplig kompetens som är nödvändig för uppgifterna

finns företrädd. I bestämmelsen avses med vetenskaplig kompetens licentiat- eller doktorexamen. Det är också viktigt att det bland personalen finns företrädare för sådan god sakkunskap i fråga om utvecklandet av det sociala området som införskaffats genom praktiskt arbete vid en kommun eller organisation samt erfarenhet av administrativa uppgifter.

Också t.ex. de personer som kommer att genomgå specialiseringsutbildning inom området socialt arbete kommer att ha en vetenskaplig kompetens och sakkunskap som blir ett starkt tillägg till kompetenscentrumverksamheten. Med denna utbildning avses licentiatexamen med specialiseringsutbildning på något specialområde inom socialt arbete enligt den ändring av statsrådets förordning om samhällsvetenskapliga examina (245/1999) som trädde i kraft den 15 november 2000 (901/2000).

Chefen för ett kompetenscentrum skall vara en s.k. nätverkschef. Han eller hon skall särskilt kunna bygga upp samarbete mellan olika parter. De bästa förutsättningarna har en person som har erfarenhet av administrativa uppgifter, praktiskt arbete, forskning och undervisning inom det sociala området. Därför är det inte specialisering i en viss klientgrupps frågor eller i en bestämd uppgift lika viktig som förmågan att överskrida gränser mellan olika sektorer och verksamheter och skapa ny strukturer som förbättrar kunnandet inom det sociala området.

5 §. *Delegationen för kompetenscentrumverksamheten inom det sociala området.* Enligt 1 mom. skall delegationen verka i anslutning till social- och hälsovårdsministeriet. Delegationen skall tillsättas av statsrådet för fyra år i sänder på framställan av social- och hälsovårdsministeriet. Delegationen skall fungera som en permanent samarbetsgrupp på riksnivå.

Delegationen skall ha till uppgift att dra upp riktlinjer på riksnivå för kompetenscentrumverksamheten inom det sociala området, sköta om att man kommer överens om varje kompetenscentrums särskilda insatsområden och också i övrigt efter behov samordna och stöda kompetenscentrumens verksamhet. Delegationen skall också genom att ge utlåtanden, eller på något annat sätt som den anser

vara ändamålsenligt, ta ställning i principiellt viktiga frågor som gäller kompetenscentrumverksamheten eller kompetenscentrumens administration. Sådana frågor kan också vara olika problem och kriser som kan uppkomma inom verksamheten eller administrationen. Delegationen skall också lägga fram sådana förslag till utveckling av lagstiftningen som den anser vara nödvändiga.

Enligt 2 mom. skall delegationen också komma överens om den arbetsfördelning i anslutning till säkerställandet att specialservice och specialisttjänster som kräver specialkompetens och förutsätter ett riksomfattande befolkningsunderlag, samt sköta om utvecklandet av avtals- och finansieringsförfarandet när det gäller ordnandet och produktionen av denna service. Avsikten är att med hjälp av nätverket av kompetenscentrum och den föreslagna delegationen utveckla ett förhandlingsförfarande som går ut på att staten, kommunerna och olika organisationer samt högskolorna och andra instanser som deltar i kompetensutvecklingen, i samarbete skall kunna komma överens om de åtgärder som behövs för att säkerställa en bättre och mer täckande service för mycket små specialgrupper.

Enligt 3 mom. skall det bestämmas närmare om delegationens sammansättning och uppgifter genom förordning av statsrådet. En av delegationens centrala uppgifter skall vara att fungera som diskussionsforum för kompetenscentrumen, varför alla kompetenscentrum skall vara representerade i delegationen. Dessutom skall alla centrala aktörer på riksnivå vara representerade, d.v.s. social- och hälsovårdsministeriet, undervisningsministeriet, forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården, länsstyrelserna, Finlands Kommunförbund, centrala organisationer på riksnivå samt samarbetsnätverk för lärare och forskare vid universiteten, yrkeshögskolorna och andra läroanstalter inom det sociala området.

6 §. *Grunderna för bestämmande av statsunderstöd.* Bestämmelsen gäller de principer som gäller den statliga finansieringen. Finansieringen skall vara ett allmänt stöd för verksamheten, d.v.s. statsunderstöd. Avsikten är att statsunderstödet skall riktas till finansieringen av kompetenscentrumverksamhetens

grundläggande funktioner, men att den när verksamheten stabiliserats skall täcka endast en liten del av de totala kostnaderna för kompetenscentrumverksamheten.

Utbetalningen av statsunderstödet förutsätter att mottagaren är en juridisk person också i de fall då kompetenscentrumets administration grundar sig på ett avtal. Statsunderstödet skall betalas på det sätt som avses i 1 mom. till den juridiska person som varje kompetenscentrum har kommit överens om i det avtal om administrationen som avses i 3 §. Om administrationen t.ex. har ordnats i form av ett aktiebolag, en förening eller en annan juridisk person betalas statsunderstödet i praktiken till denna juridiska person, om inte annat har överenskommits i avtalet. Om administrationen däremot baserar sig på ett avtal, betalas statsunderstödet till den juridiska person som nämns särskilt i avtalet, och som t.ex. kan vara en kommun inom kompetenscentrumets verksamhetsområde. I det avtal som ingås när ett kompetenscentrum bildas skall det alltså finnas tillräckligt detaljerade bestämmelser om övervakningen av hur statsunderstödet används, vilka ansvarsförhållanden som gäller vid eventuella fall av missbruk samt allmänt om ställningen för den person som för kompetenscentrumets talan och den juridiska person som är mottagare till statsunderstödet. Det kan alltså finnas skillnader mellan de olika regionala kompetenscentrumens förvaltningsmodeller, men i praktiken är det möjligt att innan statsunderstödet betalas ut få en tillräcklig bekräftelse på vilka juridiska personer som skall vara mottagare till statsunderstödet från alla kompetenscentrum.

Statsunderstöd som beviljas för kompetenscentrumverksamhet skall dras av från statsandelen för kommunernas driftskostnader för social- och hälsovården. En bestämmelse om denna princip skall enligt förslaget ingå i 2 mom. Det föreslås också att en motsvarande bestämmelse skall fogas till lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården.

I 3 mom. föreskrivs enligt förslaget om grunderna för bestämmandet av statsunderstödet. Det totala statsunderstödet bedöms bli jämförelsevis litet i förhållande till verksamhetens omfattning, och det kommer inte att

ha någon betydande styrande verkan med avseende på hela verksamheten. Av den anledningen är det motiverat att grunderna för stödsystemet är så enkla som möjligt. De huvudsakliga beräkningsgrunderna skall för varje kompetenscentrum vara antalet invånare i centrumets verksamhetsområde och verksamhetsområdets areal. Eftersom det finlandssvenska kompetenscentrets inte kommer att ha ett noga avgränsat eget verksamhetsområde, föreslås det i statsunderstöd till detta kompetenscentrum betalas en andel som motsvarar den svenskspråkiga befolkningens andel av hela befolkningen. Det finlandssvenska kompetenscentret skall också samarbeta med landskapet Åland. Detta skall beaktas när den nämnda beräkningsgrunden tillämpas så, att invånarna i landskapet Åland inkluderas i hela befolkningen. Dessutom skall det vara möjligt att betala särskilt statsunderstöd till ett eller flera kompetenscentrum för genomförande av en sådan riksomfattande specialuppgift som avses i 2 § 2 mom. Om detta föreskrivs separat genom förordning.

Om vilka kommuner som skall höra till varje kompetenscentrums verksamhetsområde bestäms separat genom förordning. När verksamhetsområdena har preciserats kan invånarantalet och arealen räknas ut. Invånarantalet är det officiella invånarantalet som gällde vid ingången av året före verksamhetsåret enligt 18 § befolkningsdatalagen (507/1993). Samma befolkningsdata används också som beräkningsgrund för statsandelen för kommunernas driftskostnader för social- och hälsovården. Uppgifterna om kommunernas invånarantal fås från befolkningsregistercentralen, och social- och hälsovårdsministeriet räknar ut invånarantalet i verksamhetsområdena. Genom att använda verksamhetsområdesarealen som beräkningsgrund har man närmast velat beakta avstånden. I fråga om areal finns det stora skillnader mellan kompetenscentrumen. Arealen beräknas enligt Lantmäteriverkets uppgifter om kommunernas arealer vid ingången av året före verksamhetsåret. I arealerna beaktas kommunernas totala areal inklusive vattenområden. Detta är motiverat eftersom en stor andel vattenområden ofta i praktiken förlänger avstånden och medför extra kostnader

för verksamheten.

Utöver de ovan nämnda allmänna beräkningsgrunderna, kan en del av statsunderstödet enligt 3 mom. betalas till ett eller flera kompetenscentrum enligt särskilda grunder som ansluter sig till en riksomfattande uppgift som tilldelats centrumet. En sådan uppgift kan t.ex. vara en uppgift som ansluter sig till genomförandet av specialservice eller specialisttjänster som förutsätter ett riksomfattande befolkningsunderlag och som kräver specialkompetens i enlighet med stadgandena i lagens 2 § 2 moment. Avsikten är att specialuppgifterna på riksnivå år 2002 skall vara uppgiften att skapa nordiska samarbetsstrukturer som kan utnyttjas av alla kompetenscentrum (De österbottniska landskapens kompetenscentrum inom det sociala området) och uppgiften att beakta den samiskspråkiga befolkningens särskilda behov av service (Norra Finlands kompetenscentrum inom det sociala området). Dessa uppgifter beaktades redan 2001 när det riktades medel till planeringen av statens kompetenscentrumverksamhet. Senare kan det vara motiverat att bevilja särskilt statsunderstöd också för andra typer av specialuppgifter. När specialuppgifterna fastställs skall delegationen för kompetenscentrumverksamheten inom det sociala området höras. Avsikten är att de här avsedda specialuppgifterna på riksnivå skall vara permanenta. Däremot kan det vara ändamålsenligare att finansieringen av eventuella tidsbegränsade specialuppgifter får stöd genom särskilda projekt.

Avsikten är att invånarantalet i verksamhetsområdet skall väga tyngst av de ovan nämnda beräkningsgrunderna för statsunderstödet. I fråga om avvägningen mellan beräkningsgrunderna skall det dock vara möjligt att göra justeringar när verksamheten har kommit igång inom alla regioner och det har samlats tillräckliga uppgifter om verksamheten. Därför är det inte motiverat att i lag detaljerat föreskriva om avvägningen mellan beräkningsgrunderna, det finlandssvenska kompetenscentrets andel av statsunderstödet eller andelen särskilt statsunderstöd. Om dessa bestäms därför genom förordning av statsrådet. Bestämmelsen som möjliggör en separat förordning ingår i 4 mom.

7 §. *Procedurbestämmelser som gäller*

statsunderstödet. På statsunderstödet för kompetenscentrum inom det sociala området skall enligt huvudregeln tillämpas bestämmelserna i statsunderstödslagen (688/2001) som träder i kraft den 1 september 2001. Till kompetenscentrumens verksamhet och till understödandet av verksamheten ansluter sig dock vissa särdrag, som kräver att det görs vissa undantag från statsunderstödslagens allmänna linje. Dessa undantag skall ingå i denna paragraf.

Beräkningsgrunderna för statsunderstödet, som enligt förslaget skall ingå i 6 § och regleras närmare genom förordning, grundar sig huvudsak på statistiska uppgifter. Av den anledningen är det inte ändamålsenligt att förutsätta att ett kompetenscentrum måste ansöka separat om statsunderstöd. Utbetalningen av statsunderstödet förutsätter dock i praktiken att varje kompetenscentrum innan det första statsunderstödet skall utbetalas tillställer social- och hälsovårdsministeriet tillräckliga uppgifter om avtalet om kompetenscentrumets administration och speciellt om den juridiska person som är mottagare av statsunderstödet. Det föreslås att en separat bestämmelse om detta skall ingå i 1 mom. Varje kompetenscentrum skall naturligtvis också meddela social- och hälsovårdsministeriet om eventuella ändringar som görs senare i administrationen.

Däremot är det ändamålsenligt att de allmänna bestämmelserna i statsunderstödslagen tillämpas på användningen och övervakningen av användningen av statsunderstöd, återbetalning och återkrav av statsunderstöd samt information och utlämnande av uppgifter. Enligt förslaget skall en klarläggande hänvisningsbestämmelse om detta ingå i 2 mom. Eftersom kompetenscentrumens verksamhet och administration kan grunda sig på olika praktiska lösningar, är det skäl att begreppet statsunderstödstagare definieras. T.ex. övervakningen av användningen av statsunderstödet förutsätter att en särskilt definierad juridisk person ansvarar för att statsunderstödet används enligt villkoren för användningen. Enligt bestämmelsen skall statsunderstödstagaren i situationer som ansluter sig till användningen och övervakningen av användningen av statsunderstödet alltid anses vara den juridiska person som är mottagare

av statsunderstödet enligt 6 §. Om kompetenscentrumverksamheten grundar sig på avtalsmodellen, ansvarar den juridiska person som givits fullmakt att vara mottagare av statsunderstödet sålunda bl.a. för övervakningen av användningen av statsunderstödet och de skyldigheter som den medför. Också denna modell förutsätter ett exakt formulerat avtal om hur verksamheten skall vara organiserad. Om kompetenscentrumverksamheten grundar sig på en särskilt för ändamålet inrättad juridisk person, skall denna i princip vara mottagare av statsunderstödet och därigenom ansvara för de skyldigheter som hör till övervakningen av användningen av statsunderstödet.

8 §. *Ikraftträdande.* Paragrafen innehåller lagens ikraftträdelsebestämmelse.

1.2. Socialvårdslag

I 52 § socialvårdslagen föreskrivs att en kommun och en läroanstalt eller en högskola som ansvarar för utbildningen av socialvårdspersonal kan överenskomma om utnyttjande av socialvårdens verksamhetsenheter för anordnande av socialvårdsutbildning. Vidare föreskrivs att kommunen har rätt att för direkta kostnader för utbildningen få ersättning till fullt belopp, samt om beräkningsgrunderna för ersättningen. Bestämmelsen har tillsammans med 19 och 19 a § socialförordningen bildat den legislativa grunden för undervisningssocialcentralernas verksamhet, vilka för sin del har utgjort en utgångspunkt för den nuvarande kompetenscentrumverksamheten.

När lagen om kompetenscentrumverksamhet inom det sociala området har trätt i kraft är avsikten att också genomförandet av den praktiska undervisning och arbetspraktik vid socialvårdens verksamhetsenheter som hör till utbildning som ordnas av högskolorna och andra läroanstalter, liksom annan kompetenscentrumverksamhet skall ordnas enligt vad som avtalas i de avtal om ordnandet kompetenscentrumverksamheten och administrationen som avses i 3 §. Kommunerna kommer inte heller i fortsättningen ha någon på lag baserad skyldighet att ingå avtal, utan verksamheten skall helt och hållet grunda sig på frivillighet. Högskolorna och de övriga lä-

roanstalterna förbinder sig att också i fortsättningen svara för kostnaderna för utbildningen med de budgetmedel som de får för sin basfinansiering. Avsikten är alltså att på intet sätt öka kommunernas andel av kostnaderna för socialvårdsundervisningen eller försvaga kommunernas rätt till ersättning. Liksom för närvarande skall också den nytta kommunerna får av verksamheten beaktas när man kommer överens om kostnaderna. Med motsvarande förutsättningar är det också i fortsättningen naturligtvis möjligt för inrättningar som inte formellt hör till ett kompetenscentrum att ingå avtal om genomförandet av undervisning med läroanstalter. Med denna motivering föreslås det att 52 § socialvårdslagen skall upphävas såsom obehövlig. Till följd av detta skall också 19 och 19 a § socialvårdsförordningen upphävas genom en separat förordning av statsrådet.

2. Närmare bestämmelser och föreskrifter

Det föreslås att det genom förordning av statsrådet bestäms om kompetenscentrumen inom det sociala området och deras verksam-

hetsområden, sammansättningen av och uppgifterna för delegationen för kompetenscentrumverksamheten inom det sociala området samt de inbördes viktcoeffienterna för beräkningsgrunderna för statsunderstödet, andelen statsunderstöd för det finlandssvenska kompetenscentret samt andelen och beräkningsgrunderna för särskilt statsunderstöd. Dessa frågor har behandlats närmare både i den allmänna motiveringen och i detaljmotiveringen i samband med 1 § 1 mom., 5 § 3 mom. och 6 § 4 mom.

Samtidigt föreslås att 52 § socialvårdslagen upphävs och att också 19 och 19 a § socialvårdsföreningen skall upphävas till följd av bestämmelserna i den föreslagna lagen.

3. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2002.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om kompetenscentrumverksamhet inom det sociala området**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Kompetenscentrumverksamheten inom det sociala området

Syftet med kompetenscentrumverksamheten inom det sociala området är att skapa och upprätthålla en regional samarbetsstruktur som täcker hela landet i avsikt att främja baskompetensen och specialkompetensen inom det sociala området samt säkerställa specialservice och specialisttjänster som kräver specialkompetens och förutsätter samarbete på regionnivå inom det sociala området. För verksamheten ansvarar regionala kompetenscentrum inom det sociala området (*kompetenscentrum*), vilkas verksamhetsområden omfattar samtliga kommuner. De tvåspråkiga och svenskspråkiga kommunerna hör dessutom till ett svenskspråkigt kompetenscentrums verksamhetsområde. Om kompetenscentrumen och deras verksamhetsområden bestäms närmare genom förordning av statsrådet.

Ett kompetenscentrum kan bildas av kommuner och samkommuner i varje verksamhetsområde tillsammans med universitet, yrkeshögskolor och andra läroanstalter inom området för social- och hälsovård, förbund på landskapsnivå, länsstyrelser, organisationer och företag samt andra parter som är verksamma inom social- och hälsovården.

Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården stöder kompetenscentrumen särskilt i fråga om forsknings-, försöks- och utvecklingsverksamheten samt efter behov också i fråga om andra sådana

uppgifter som avses i 2 §.

2 §

Ett kompetenscentrums uppgifter

Ett kompetenscentrum har till uppgift att inom sitt verksamhetsområde säkerställa

1) utvecklandet och förmedlingen av den sakkunskap som behövs inom det sociala området,

2) utvecklandet och förmedlingen av specialservice och specialisttjänster som kräver specialkompetens,

3) en mångsidig växelverkan mellan grundutbildningen, påbyggnadsutbildningen och fortbildningen och det praktiska arbetet inom det sociala området,

4) genomförandet av forsknings-, försöks- och utvecklingsverksamheten inom det sociala området samt

5) genomförandet av andra uppgifter som tjänar det mål som anges i 1 § 1 mom.

Till kompetenscentrumens uppgifter hör dessutom att säkerställa att specialservice och specialisttjänster som kräver specialkompetens och som förutsätter ett riksomfattande befolkningsunderlag utvecklas och förmedlas enligt en arbetsfördelning som avtalas separat i den delegation som avses i 5 §.

3 §

Ordnanandet av kompetenscentrumverksamhet och kompetenscentrumens administration

Kompetenscentrumverksamheten och kom-

petenscentrumens administration ordnas i enlighet med ett inbördes avtal mellan de i 1 § 2 mom. avsedda parter som bildar ett kompetenscentrum.

4 §

Personal

För kompetenscentrumverksamheten skall det finnas en chef som valts i enlighet med det avtal som nämns i 3 § och annan personal som behövs för genomförande av verksamheten. Inom personalen skall tillräcklig vetenskaplig kompetens, sakkunskap i frågor som ansluter sig till utvecklandet av det sociala området samt erfarenhet av administrativa uppgifter vara företrädd.

5 §

Delegationen för kompetenscentrumverksamheten inom det sociala området

I anslutning till social- och hälsovårdsministeriet finns en delegation för kompetenscentrumverksamheten inom det sociala området, vilken tillsätts av statsrådet för fyra år i sänder. Delegationen har till uppgift att dra upp riktlinjer på riksnivå för kompetenscentrumverksamheten, se till att en överenskommelse ingås om varje kompetenscentrums särskilda insatsområden samt också i övrigt samordna och stöda kompetenscentrumens verksamhet. Delegationen skall också genom att ge utlåtanden, eller på annat sätt, ta ställning till principiellt viktiga frågor som ansluter sig till kompetenscentrumverksamheten eller kompetenscentrumens administration samt vid behov lägga fram förslag till utveckling av lagstiftningen.

Vidare skall delegationen komma överens om arbetsfördelningen i anslutning till säkerställandet av specialservice och specialisttjänster som förutsätter specialkompetens och riksomfattande befolkningsunderlag samt sköta utvecklandet av avtals- och finansieringsförfaranden i samband med anordnandet och produktionen av denna service.

Om delegationens sammansättning och

uppgifter bestäms närmare genom förordning av statsrådet.

6 §

Grunderna för bestämmande av statsunderstödet

Till stöd för kompetenscentrumverksamheten betalas statsunderstöd. Statsunderstöd betalas till en juridisk person som bestäms i enlighet med det avtal som avses i 3 §.

Det totala beloppet av statsunderstödet dras av från statsandelen för kommunernas social- och hälsovård så som bestäms i 45 a § lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården (733/1992).

De allmänna grunderna för bestämmandet av statsunderstödet är varje kompetenscentrums invånarantal och areal. Grunden för bestämmande av det statsunderstöd som betalas till det svenskspråkiga kompetenscentrumet är dock den svenskspråkiga befolkningens andel av hela befolkningen. Ett eller flera kompetenscentrum kan dessutom beviljas ett särskilt statsunderstöd för genomförande av en sådan riksomfattande specialuppgift som avses i 2 § 2 mom. eller någon annan riksomfattande specialuppgift.

Om de inbördes viktcoefficiënterna för grunderna för bestämmandet av statsunderstödet, andelen statsunderstöd till det finlandssvenska kompetenscentret samt andelen särskilt statsunderstöd bestäms närmare genom förordning av statsrådet.

7 §

Procedurbestämmelser som gäller statsunderstödet

Det ovan i 6 § föreskrivna statsunderstödet betalas utan särskild ansökan. Kompetenscentrumen skall dock tillstålla social- och hälsovårdsministeriet en tillräcklig utredning om det avtal som avses i 3 § samt om den juridiska person som är mottagare av statsunderstödet.

I fråga om användningen och övervakningen av användningen av statsunderstödet,

återbetalning och återkrav av statsunderstöd samt information och utlämnande av uppgifter tillämpas bestämmelserna i statsunderstödslagen (688/2001). Statsunderstödstagare anses därvid vara den juridiska person som är mottagare av statsunderstödet.

8 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .
Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

2.**Lag****om upphävande av 52 § socialvårdslagen**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §	2 §
Genom denna lag upphävs 52 § socialvårdslagen av den 17 september 1982 (710/1982), sådant detta lagrum lyder delvis ändrat i lag 736/1992.	Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 28 september 2001

Republikens President

TARJA HALONEN

Omsorgsminister *Osmo Soininvaara*

*Bilaga
Parallelltext*

2.

Lag

om upphävande av 52 § socialvårdslagen

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

Gällande lydelse

52 §

Kommun och läroanstalt eller högskola som ansvarar för utbildningen av socialvårdspersonal kan överenskomma om utnyttjande av socialvårdens verksamhetsenheter för anordnande av socialvårdsutbildning. Kommun har rätt att för direkta kostnader som föranleds av anordnandet av ovan avsedd utbildning, till fullt belopp erhålla ersättning av högskola eller annan myndighet eller annat samfund som ansvarar för utbildningen. Vid fastställandet av ersättning beaktas även den direkta nytta som utbildningen medför för kommunen.

Föreslagen lydelse

52 §

(upphävs)

1 §

Genom denna lag upphävs 52 § socialvårdslagen av den 17 september 1982 (710/1982), sådant detta lagrum lyder delvis ändrat i lag 736/1992.

2 §

Denna lag träder i kraft den _____ 20 .